

RUDOLF STEINER'İN EĞİTİM FELSEFESİ VE WALDORF OKULLARINA GENEL BİR BAKIŞ

*Tanju GÜRKAN**
*Gürcan ÜLTANIR***

GİRİŞ

Bu çalışma Waldorf okullarının eğitim sistemini, yani “korkudan uzak öğretim, şuurlu davranış” diye nitelendirilen yapıyı tanıtmak amacıyla yapılmıştır. Kuruluşundan itibaren, fakir halk kesimlerine hitap eden bu okul giderek zengin aile çocuklarına yönelik çalışmalar yapan okullar haline dönüşmüş ve yalnızca Avrupa’da değil, Afrika, Avusturya ve hatta Amerika kıtasında bile kurulmuştur. Zamanla bu uygulama özel okul, eğitim reformlarının uygulandığı pilot-okul gibi özellikler de kazanmıştır.

Waldorf okulları, Alman ve Avusturya toplumlarının düşünce hayatına 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren yoğun etki eden bir sistem getirmiştir. Bu sistem Antroposofi akımıyla desteklenmiş, bu öğretim kurumlarında yapılan eğitimin amaçları, öğretim süreçleri ve tüm yapılanmalar Antroposofi kavramı altında geliştirilmiştir. Antroposofi'nin kurucusu Rudolf Steiner'dir. Bu eğitim felsefesi teriminin ortaya atılışı, ne olduğu ve getirdikleri incelenmeden önce Rudolf Steiner'in yaşadığı sosyo-politik ortamın bilinmesi, ilgili kavramların açıklanması yönünden yarar sağlayacaktır. Rudolf Steiner, 1861'de Avusturya Macaristan İmparatorluğu yerleşim merkezlerinden birisi olan Kraljevica'da doğmuş, 1925'de Dornach'da ölmüştür. Kendisi Avusturya asıllı bir bilim adamıdır (Ana Britannica, 1990 Cilt 20 s. 36). İçinde yaşadığı dönem demokratik, ırkçı, Komünist ve Kapitalist hareketlerin iç içe yaşandığı ve birinin diğerine etkin olduğu bir dönemdir. Kendisi Almanya'da faşist düşüncenin yaygınlaştığı Avusturya'da ise ekonomik krizler dönemi olarak kabul edilen 1902 yıllarında “insanın yüce benliği tarafından üretilen bilgi” tanımında

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi-Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi.

** Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

anlatımını bulan Antroposofi terimini kullanmıştır. Kendi görüşlerini uygulamak amacıyla "Tinsel Bilim Okulu" diye tanımladığı bir okul kurmuştur. Steiner, bu okula Goetheanum adını vermiştir. Bu isim rastgele konulmuş bir isim değildir. Çünkü Steiner, 1889-96 yılları arasında Weimar'da Goethe arşivinde Goethe'nin tüm yapıtlarının yayıma hazırlanma çalışmalarında bulunmuştur (Goetheana, Goethe'nin eserleri anlamına gelmektedir). İlk Goetheanum'un 1922'de yanması üzerine Steiner'in hazırladığı tasarıma uygun olarak ikinci Goetheanum kurulmuştur. Bu adım ise Waldorf okul hareketini doğurmuştur.

Waldorf okulunun genel özellikleri: Lindenberg "Waldorf Okulları" isimleri kitabında bu okulların tanıtımını şu şekilde yapmaktadır (Lindenberg, 1989, s. 9): Genellikle toplumda "bir köylü okuyup yazmaz, yazı yazan işe köylü değildir" yargısı hakimdir. Oysa okulda ve günlük yaşamda buna uymayan durumlara sık sık rastlanır. Örneğin; bir okul ortamına hatta bir kreşe bile asla adım atmamış olduğu halde yazı yazan ve kendini eğitimci sayan insanlar vardır. "Tecrübeli" hatta "doğuştan" eğitimci olmalarına rağmen genelde suskun duran, veya düşünmeden uzun süre ders yapan, eğitim yapan, işini sürdüren uygulayıcılar da vardır. Bu hükümlerden uzak olarak -belki de eğitimcilerin en büyüğü diye nitelendirilebilecek- Pestalozzi, duyararak ve düşünerek yeni bir öğretim yöntemi uygulamış ve aynı zamanda bunu ifade eden bir durumun tüm zorluklarını gözler önüne sermiştir. Pestalozzi modelinde eğitici materyaller ve yazılı materyaller üzerinde uzun uzun düşünüp taşınmayı gerektiren böyle bir çift oluşumun sorunlar yarattığı, ancak bunları birbirinde ayrı inceleme şansının çok az olduğu da görülmektedir. Pestalozzi'nin edebi işlevi, içinde bulunulan çağın okul kitapları yazarlarına para kazandıran bir yan alan olması değildir. Pestalozzi, yapıları düşünüp algılamaya ve düşünceyi uygulamaya sokmaya çabalayan bir varoluşu göstermiştir. Bu belki de en önemli görevdir. Söz konusu olan bu zorluklar, Lavater'i Pestalozzi'nin eğitimini irdeleyerek şu yargıya vardırılmıştır; "Bakması için Pestalozzi'ye ben kümesimi bile bırakmazdım; ama kral olsaydım onu danışmanım yapardım".

Bu günkü Waldorf hareketi, uygulamacının (bazı istisnalara rağmen) daha çok sessiz olduğu bir harekettir. Bu bakış açısı Waldorf öğretmenlerini hayrete düşürmektedir. Halka açık Waldorf okulları hakkında gerekli bilgi verilmediğine ve her şeyden önce isabetli bilgiler verilmediğine, bu konuda bir şeyler söylenmediğine ve yazılmadığına dikkat eden bazı kişilerin, bir okul aracılığıyla, yani yalnızca bir modelle, dikkatlerin konu üzerine çekilemeyeceğini ancak bu durumdan eğitimle ilgili fikirlerin etkilenebileceğini bilmeleri gerekirdi. Burada Summerhill ve Ivan Illich'in önerileri önem kazanıyor. "Böylesine geniş bir etki, acaba bir tartışmaya mı, halka ulaşma çabasına mı bağlı olacaktır? Avrupa'da, Kuzey ve Güney Amerika'da, Afrika ve Avustralya'da yüzlerce Waldorf okulu vardır. Bu yüzlerce okul, eğitimsel davranışlarla ilgili modelin uygulandığı

kurumlardır. Bunlar aslında yeni sosyal kavramlardır: Yani bunlar serbest eğitim topluluklarıdır. Eski Waldorf Okullarında çalışan kişilerden çok az bilgiler alınmıştır. Görevli eğitimcilerin amaçlı suskunluklarının var olduğu iddia edilmektedir. Bu suskunluk pek uzun sürmemiştir. 1919 yılında Stuttgart'ta kurulan ilk Waldorf okulunun ortalama 60 öğretmeninden yaklaşık olarak 55'i bağımsız yazılar yayınlamışlardır. Bu belgeler, 1919'dan başlayıp, 1938'e yani Nazilerin bu okulları kapattığı dönemlere uzanmaktadır. O yıllarda, elişi öğretmenlerinin, müzik öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinin ve aynı zamanda üst sınıflardaki ders öğretmenlerinin de bu okullardaki uygulamalarla ilgili çeşitli konularda yayınları olmuştur (Lindenberg, 1989, s. 10).

Almanya'nın 1945'de Waldorf okullarını yeniden kurduğu yıllardan sonra, veliler ve öğretmenler tarafından Waldorf okullarının yaygınlaştırılması için büyük çabalar sarf edilmiştir. Bu çabalarla ilgili araştırmalar incelendiğinde Waldorf eğitim sisteminin eski yöntemlerle devam etmediği görülmektedir. Yeniliklerin en başında gelen unsurlar şu şekilde tanımlanabilir: 1919 yılından itibaren Waldorf okulları yabancı dilde verilen dersleri birinci sınıftan başlatmıştır. Bu hareket o dönemlerde basın tarafından kutlanmıştır. Burada ilginç olan husus ise bu uygulamaların basına sızmadan 51 yıldır yapılıyor olmasıdır. Bir çok yörelerde Waldorf okulları "Aptallar okulu" olarak nitelendirilmiştir. Ancak daha sonraları Waldorf okullarının varlığı ile ilgili olarak anne ve babalar fikirlerini değiştirmişlerdir. Herhangi bir yerde devlet okullarındaki eğitim içerisinde istenilmeyen bir yön oluştuğunda veliler çocukları daha serbest hareket edilebilinsin diye Waldorf okullarına yönelmişlerdir. Çocuklarını Waldorf okullarına gönderen anne ve babalara "Acaba çocuklarımız yetersiz miydi de...?" sorusu halâ daha sorulmaktadır. Ancak son yıllarda bu düşüncenin biraz değiştiği gözlenmektedir. Bu yargı pedagojik yayınlarda ve çeşitli eserlerde de göze çarpmaktadır. Bu savla ilgili 1964'de Hermann Groothoff tarafından yazılan "Fischer Lexikon Paedagogik" isimli bir kitap bulunmaktadır. Bu eser uygulamanın bir çok boyutunu anlatmaktadır.

Waldorf eğitim sistemiyle ilgili suskunluğun gerçek nedeni şüphesiz bu açıklamalarda yer almamaktadır. Bu neden daha eskiye gidilerek dile ilgili engellerin iki yönünden birinde aranmalıdır: Birinci nedene göre, uygulamadan uzak ve bilimsel diyayoglarda derinleşmiş eğitim bilimciler, ne uygulamalarda ne de uygulayıcılarda bir çözüm bulduklarını belirten yazılı belgelerden söz ederler; Waldorf okulu öğretmenleri arasında kendilerine özgü bir eğitim dili oluşmuş ve kendi dışlarındaki kimselerin anlayamayacağı biçimde bir düşünce şekli gelişmiştir. Ama bu suskunluğun ve çekingenliğin gerçek nedeni, doğrudan iletişim zorluklarından kaynaklanmamaktadır. Aslında Waldorf eğitim sistemi ile sistemin dahil olduğu diğer dallar arasında ilişki kurulmasından çekinilmektedir. Rudolf Steiner'in Antroposofi kavramındaki bilgi ve yüksek öğretimle ilgili dü-

şüncesi bilinmektedir. Bu düşünce sisteminde Waldorf eğitim sisteminin tanımı ile karışık bir dünya görüşü karşılaştırılmıştır. Albert Reble, "Pedagojinin tarihi" isimli eserinde bilimselliğe sadık kalacak bir biçimde genel anlaşmazlıkları formüle etmiştir (Reble, 1971, s. 307): "Steiner'in öğretilerinde, kültürü kritik eden bir akılla birlikte metafizik kökenli duygulara yönelik bir bakış söz konusudur. Bu öğreti, bilimsel metodlardan çok az şey beklemektedir. Fantazi çalışmaların, müzik öğretiminin ve kişisel eğilimlerin lehine rasyonel yaklaşımı eğitim ve öğretime sokmaktadır". Garip anlamı olan "metafizik kökenli duygulara yönelik bir bakış" ifadesi, okuyabilen herkes için; Steiner öğretisinde dikkatli bir bakış altında en azından kontrol edilemeyen (bilimsel metodlardan çok az şey bekleyen!) unsurların söz konusu olduğunu akla getirmektedir. Örneğin Ulrich Sonnemann "Rudolf Steiner'in Ruhun Gizli İlmî" isimli eserinde bu hususu açıklamaktadır (Süddeutsche Zeitung, 25 Şubat 1961).

Sonnemann bu eserde Steiner'i hiç bir bağlantısı olmayan bir bakışla "nasıl isterse öyle yapmakla" suçlamaktadır ve Steiner'i "astronom, organizatör ve okul yöneticisinden oluşan bir Alman bileşkesi olarak nitelendirmektedir". Ancak Sonnemann, daha sonra şu görüşünü de eklemektedir; "Kendi gerçekleriyle değişmeyecek durumda olan Steiner öğretisinin bağlantısız etkisi, taraftarları üzerinde devam edecek gibi görünüyor...(ve) onu tanımaya çalışan insanlar üzerinde hür bir etki bırakmaya çalışıyor".

Waldorf okulları daha sonraları yani ellili yıllarda ve altmışlı yılların başında geniş bir biçimde ün kazanarak, özel öğrenciler için cazip bir okul haline geldi. "özellikleri olan okul" deyimini Walter Schultze kullanmıştır (Akt. Lindenberg, 1989, s. 13). Özellikle, başarı baskısı ve zorlamalar altında gelişmemiş bir çok çocuk için Waldorf okulunun çalışmaları eğitimsel bir yardıma dönüşmüştür. Bu Waldorf okulları için dostça söylenilmiş bir ifadedir. Bu ifade, "Waldorf okullarının problemli vakalarla ilgili bir okul" olduğu tarzında gittikçe yaygınlaşan görüşe uymaktadır. Böylelikle de Waldorf okullarının yanlış anlaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle; önceleri proleter sınıf çocukları için kurulmuş olan bu okul, "okul parasını ödeyebilen zengin çocukları için bir okul" olma ünvanını kazanmıştır. Bu, özel okulların, halka açık okul sistemine karşılık bir alternatif oluşturmadığı zamanlara uyan bir sonuçtur. Waldorf okullar topluluğunca yayınlanmış "özel okullar-Federal Almanya'daki özel okullar sisteminin toplumsal fonksiyonları" (Stuttgat 1971) isimli ortak bir eserde Georg Picht'in bir önsözü yer almaktadır. Georg Picht bu yazısında şöyle demektedir: "Her eğitim sistemi kendi kurbanını yaratır. Bu sistemin (yapı planının) kurbanının nerede bulunabileceğini söylemek öyle zor değil. Fiziksel bakımdan engelli, gelişim bozukluğu olan veya ezilmiş çocuk ve gençler çok büyük olan okul organizmaları içinde - bireysel ilişkilerde söz konusu olan- brave new world (cesur yeni dünya) korkusundan korunabilecekleri bir yer bulamazlar. Zihinsel bir merkez

arayan gençler, bu okul sistemi içerisinde, zihni faaliyetlerin modern toplumlarda artık organize edici bir prensip olarak görülmediğini öğrenmektedirler. Ama bir okul sistemi böyle olursa, yapısal plan kendi kurbanını yakalayabilen ve tek yönlülüğünü ortadan kaldıran bir karşı sistemi gerektirir. Özel okullar, devletin eğitim sistemi sebebiyle üstesinden gelemediği, eğitimle ilgili tüm sorunları çözmek zorunda kaldılar. Gelecek on yılın esas sorunu eğitim eksikliği olmayacaktır. Ama gençliğimizin eğitim ihtiyacı daha ciddi bir sorun olacaktır” (Akt. Lindenberg, 1989, s. 13).

Federal Almanya’da, eğitim ve öğretim reformuyla ilgili teşvikler genelde devlet yönetimi altındaki okullarda başlamamaktadır. Bu çalışmalar, reformu oluşturan ve hareketli organizasyonları nedeniyle reformu deneyen ve yapabildiği yerler olan özel okullarda, eyalet eğitim yurtlarında ve Waldorf okullarında başlamaktadır.

Reformların ancak Eğitim Bakanlığınca yapılması gerektiği daima dile getirilir. Ama gerçekte olay şöyledir: Eğitim bakanlığının reform yapma eğilimi vardır. Yeniliklerin gerçekleştirilmesi ancak -devlet okulunda veya özel okulda çalışan- öğretmenin kendi inisiyatifi ile ilgili hür bir ortam bulduğu yerde etkin bir biçimde oluşabilir. Empoze edilen reformlar, günün şartları içerisinde kurumaya mahkumdur. (bir model ancak öğretmen inisiyatifi ile dolu hür bir ortamda oluşabilir) Bu inisiyatifin olmadığı yerde yeni bir reform arayışı başlar. Bu özellikleri Lindenberg şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- Waldorf okulları ebeveyn, öğretmen ve öğrencinin birlikte çalışmasıyla oluşmuşlardır. (1794 tarihli eyalet yasası) Prusya yasalarında belirtildiği gibi “Devletin bir kurumu” değil ancak insanların bir araya gelerek oluşturdukları bir özgür kuruluştur.

- Waldorf okul yönetimi, özellikle öğretmenler topluluğunun oluşturulduğu ve kendi kendini gerçekleştiren bir yönetimdir. Bir müdür yoktur ve göreve alınmış öğretmenler arasında kendi inisiyatiflerinden veya makamlarından kaynaklanacak hiç bir hiyerarşik fark yoktur. Herkes için belli kademeler olmaksızın eşit bir maaş düzenlemesi vardır.

- Waldorf okulları, Anthroposofiyeye uygun olarak düzenlenmiş bir eğitim için çaba gösterir, yani dersin içeriğini, ders planını vs.. yi gerekli olana ve gençlerin gelişen yeteneklerine göre düzenlerler: “öğrenci bir konuyu öğrensin diye konu öğretilmez, ancak bu konu ile çocuğa ait gelişim desteklensin, yaşantısı düzenlensin, idrakı farklılaşsın diye öğretilir.”

- Waldorf okullarında ilköğretim 1. ve 2. sınıfta yabancı dil derslerine başlanmaktadır, çünkü bu yaş çocuğu çerçevesinden bağımsız olarak kendi dilini taklit etmeyi artık öğrenmiştir ve yeni vurguları ve telaffuzları kazanabilir.

- Walford okulları özel bir güzel sanatlar eğitimi öngörmez, ama üst sınıflarda teknolojiyle sınırlanan el sanatları dersini öngörür. Böylece iş alanını biçimlendirir. Her ders ayırım yapılmaksızın kız ve erkek öğrencilere karma sınıf türünde verilir.

- Çağ ile ilgili önemli mesleklere yönelik derslerde Walford okulu içeriksel olarak konu ile birlikte konsantrasyonu ve yoğun ilişkiyi mümkün kılacak "ekonomik ders" biçimini denemektedir.

- Walford okulları bir ayıklamayı kabul etmez, yani sınıfta kalma yoktur, not vermez ve notla bağlantılı başarı baskısını red eder.

- Walford okulları başarı prensibine göre sınıflama yapmayan, fakat farklı sosyal tabakaların ve başarılı olma imkanlarının birleştiği öğrenci gruplarına yön veren bir Gesamtschule'dir (=çok amaçlı okul). Üst sınıflarda sınıftaki birliği bozmadan ve öğrencideki sosyal benliği kaybettirmeden bir iç farklılaşma oluşabilir.

- Haftalık eğitim konferanslarında ve eğitim psikolojisi konferanslarında öğretmenlerin hizmet içi eğitimi yapılır. Okulla ilgili uygulamalı araştırmalar bu toplantılarda olanaklar ölçüsünde tartışılır.

- Okul doktoru da okul öğretmenleri grubuna dahildir. Konferanslara katılır, derslere girer, öğrencileri muayene eder. Öğretimin sağlık ve tıbbi yönü, okul doktoru tarafından hijyenik şartlara göre düzenlenir. Üst sınıflarda doktor ders verir.

Waldorf okullarının temel düşüncesinde; sosyal ve sosyolojik, gelişim ve öğrenme psikolojisiyle ilgili, ayrıca eğitim yönetimi ile politikaya, tıp ve yaşam içinde uygulamaya yönelik bakış açılarının bir görev çerçevesinde yoğunlaştığı konusu ağırlık kazanmaktadır: Başka bir ifadeyle bu görev; "gençlerin eğitimidir." Waldorf eğitim sisteminde; tek tek prensiplerle bir neticeye ulaşılamayacağına inanıldığı için ne yöntem çalışmaları ne de sosyal olgular söz konusudur. 21. yüzyılın okul reformcularından biri olan H.W. Jannasch'ın Waldorf okulu ile ilgili "özgürlüğe yönelik eğitim" isimli yazısında şu nokta dikkati çekmektedir: "Kullanılabilir okul sistemi konusunda verilen tavizlerle eğitim sisteminin kendine özgü işlevi bir birine karışırken, bana bu Waldorf okulları çağımızın gerçek reform okulları gibi görünmeye başladı" (Jannasch, 1970, s. 48).

Lindenberg, Waldorf okullarıyla ilgili 1919 tarihli bir yazıyı oldukça şaşırtıcı bulduğunu söyleyerek şunu ilave etmektedir: Alman milli eğitim bakanlarından birisi bir kaç yıl önce şu tesbitte bulunmuştur; "Waldorf pedagojisi konusunda araştırma yapan bir kimse, bugün yeni gibi görünen fikirlerden bir çoğunun asla yeni fikir olmadığı Waldorf okullarında yarım yüzyıldan beri bunların uygulandığı sonucuna varacaktır" 1919 ta-

rihli planlama hala bugünkü Federal Almanya gerçeğinden uzaktır. Bazı ana unsurlar kamuya açık tartışmalarda hemen hemen hiç ele alınmamıştır: örneğin dersin tıbbi ve hijyenik ortamlarda sürdürülmesinde olduğu gibi. Pek tabidir ki, halka açık okullarda rutin kontroller yapılır; özellikle dış doktorlarının kontrolleri gibi. Ama dersin sağlıklı ortamlarda sürmesiyle ilgili çalışmalar bunlardan ayrıdır. Bu sorunun varlığı, ilk önce 1973/74 yıllarında “Yeni Matematiğe Giriş” dersinin uygulanmasıyla kendini göstermiştir. Waldorf okullarından oluşan Gesamtschule Federal Almanya’da 60 lı yılların sonlarına doğru konuşulmaya başlanmıştır. Yedi yaşla birlikte yabancı dil dersine başlama programı burada da uygulanmıştır. Öğretim programlarının, toplum törelerinin ve hayatın gerekliliklerinin (burada hayat ile kastedilen devlet ve ekonomidir) yalnızca konusu olmadığı, okulun yenilenmesi ve şekillenmesiyle ilgili en önemli bir araç olduğu sonucu çıkarılmıştır. Bu hususu Saul B. Robinsohn, 1967 de çığır açan “Bildungsreform als Revision des Curriculums” (=Eğitim Programlarının Revizyonu olarak Eğitim Reformu) isimli etkin yazısında yeniden ele almıştır.

Kısaca özetlenecek olursa: Waldorf okullarının, kısmi reformlarla (iş dersi, müzik dersi gibi) veya otoriteden uzak eğitim gibi prensiplerle eğitim biçimini değiştirmeyi düşünmediği ama tüm okul gerçeğinin yenilenmesiyle okul sisteminde değişiklik yapmak istediği görülmektedir. Antroposofi diye nitelendirilen düşünce biçiminden hareketle;

1. Okul yapısını ve okul düşüncesini,
2. Öğretim içeriğini (öğretim planını),
3. Eğitimsel davranışı ve öğrenmenin anlamını

değiştiren bu model tüm öğretim sistemi içerisinde kapalı bir model olarak algılanmaktadır.

Waldorf okulları, “Antroposofi ile ilgili insan örneğine” uyumlandırılmış ve bu okullarda “antrophosofik insan örneği” yaratılmıştır. Bu ifade anlaşılması zor bir ifadedir ve yanlış anlaşılmaya yöneliktir. “İnsan” sözcüğü, sağlam, statik bir görünüyü, bir tanımı, bir örneği, bir ideal yönü çağrıştırmaktadır. Steiner’in tanımları arasında bu unsur yoktur. Onun tanımlarında “insan bilgisinin tercih edilmesinden” söz edilir. Steiner, antroposofi’yi şöyle tanımlar: “Antroposofik eğitim, zihne hitap eden bilimlerle ilgili Antroposofinin temelinde kazanılan insan bilgilerini canlandırmayı amaçlar. Bu eğitim, insan vücudundan, ruhundan, ve aklından sonra tüm insanı içine alan insanla ilgili bilgilerden hareket eder. Burada özellikle şu hususa dikkat edilmelidir: Steiner burada salt insan bilgisinden söz etmemektedir, ancak kazanılması gerekli olan insan bilgilerinden bahsetmektedir. Yani; zihinsel bilimlerle ilgili anthroposo-

fi'nin temelinde insan bilgisini kazanma olgusunun daha iyi bir biçimde belirginleşmesi, Anthroposofi'de kesinleşen dogmaların varlığıyla çalışılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Antroposofi, insanla ilgili gözlem olanaklarının genişliği düşüncesini arttırmaktadır. Böylece; eğitimdeki Antroposofik bilgi, bir gözlem ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır: *Çocukta kavrama eylemini gerçekleştirmek istiyorsan, vücutta nelerin oluştuğuna bir bak! Vücut yapısı, beden hareketleri ve ruhsal düzenleme arasındaki ilişkiyi gözle!* Bu ve diğer deliller, eğitimcinin gözlemlerine, dikkatine yön vermek ve güç vermek istemektedir. Anthroposofi değişmeyen kurallar ve ebedi gerçeği anlatmamaktadır. Steiner, kendi düşüncelerinin dogmatik kullanımından, yani buna yönelik anlatımdan yana değildir. Steiner, şöyle demektedir; *"Şayet bir kimse insanın yapılandırılması ve organize edilmesi gibi bir anlayışla, insanı eğitecek olursa, bu gerçekten, en verimsiz eğitim olacaktır ve kesinlikle bu tavır değerlerle alay etmektedir. İnsanların dinsel düşünceler biçiminde bu unsurları genişletmesi söz konusu ise de bu durumda insanın kültürüyle ve gerçek yaşantısı ile ilgili hiç bir şey oluşamama tehlikesi vardır. Bu unsurlar yaşamı daha zengin biçimde gözlemek için yönlendirici kuvvetler olarak ele alınırsa fayda elde edilir."*

Gözlemler yapmak, yeni şeyler keşfetmek, tecrübeler elde etmek için sürekli araştırmacı gibi düşünmek, inanılan bir insan örneğine uyum sağlamaktan daha zordur. Öğretmen ve eğitimciler, düşünen araştırmacılar ve metodik gözlemcilerden hiç bir alanda geri kalmamalıdır. Dogmatik kabuk bağlanmışlık olarak açıkça teşhis edilen unsurların yanında; öğretmenin devamlı bir uygulayıcı olarak tecrübeleri ve davranışlarıyla düşünsel ve iletişimsel bir ilişkiye sahip olduklarına dikkat edilmelidir.

Özetle, politik yasaklara ve ekonomik sıkıntılara rağmen, Waldorf hareketinin tekrar ve daha da kuvvetli olarak halkın benliğine girdiği ve bu hareketin yeni Waldorf okullarının oluşmasına yönelik isteğin ortaya çıktığı 60'lı yıllara değin devam ettiği söylenebilir. Bu yeni eğitim sisteminin doğru olduğula ilgili existansiyalist kanaatin varlığı değişik kaynaklardan anlaşılmaktadır. Wolfgang Scheibe, bir fikre bağlı kalmanın özelliklerini şöyle açıklamaktadır: *"Waldorf okul çevresinin dünya görüşü ve bu okulun Steiner öğretisi doğrultusunda oluşması, sağlam gelenekler içerisinde bir reformist pedagojinin bu güne değin canlı kalma sebebidir. Deneylerle uğraşan uzmanlar veya bilim adamları uzun süre kendi konularına bağlı kalamazlar. Bilgilerini bir kitap haline getirdikten sonra ancak mutlu olabilirler."* (Scheibe, 1972, s. 1307).

Almanya'daki Waldorf Okulları

Lindenberg, Waldorf okullarının Almanya'daki sayılarını vererek, Alman toplumu arasında bu okulun nasıl yaygınlaştığını göstermek istemektedir. Tablo 1 Waldorf okullarındaki gelişimin yıllara göre dağılımını göstermektedir (Lindenberg, 1989, s. 187):

Tablo 1: Waldorf Okullarıyla İlgili Sayısal Gelişmeler

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1954	25	12590	755
1959	26	12111	
1962	27	11730	851
1965	28	13147	
1969	29	14859	
1972	35	17383	1224
1974	37	19341	
1978	56	26100	1706
1980	68	30000	

Tablo 2'de Waldorf okullarında bulunan öğrenci sayısı toplumdaki çeşitli kesimlere göre yüzdeler halinde verilmiştir. Bu tablo Waldorf okullarına öğrenci gönderen halk kesimleri arasında bir karşılaştırma yapmaktadır (Lindenberg, 1989 s. 187):

Tablo 2: Waldorf Okullarına Öğrenci Gönderen Kesimler

Okulun bulunduğu Bölgesel Özellik	% (A)	% (B)	% (C)
50.000 nüfuslu endüstri bölgesi	32	56	12
1.000.000'nun üzerinde nüfusu olan şehir	29	26	45
200.000'nin üzerinde nüfusu olan merkez şehir	23	38	39
50.000 üzerinde nüfusu olan üniversite şehri	46	36	18

Yukardaki tabloda (A) sembolü ile aylık geliri 2.000.- DM'in altında bulunan işçi emekli ve dul, (B) sembolü ile aylık geliri 3.000.- DM'in altında bulunan memur, el sanatkarları ve sözleşmeli personel, (C) sembolü ile ise 3.000.- DM'in üzerinde aylık geliri olan akademik personel ve serbest meslek sahipleri belirtilmiştir.

Antroposofi'ye genel bir bakış

Antropoloji ve *Antroposofi* sözcükleri kulakta çok yakın tenlamalar yapan ancak sözlük anlamları birbirinden oldukça farklı sözcüklerdir. Wahrig (1986) yine kendi ismiyle yayınlattığı 500.000'in üzerinde sözcük, deyim ve benzeri unsurların anlamlarıyla ilgili bilgiler veren "Wah-

rig” sözlüğünde *Antropoloji* için insan bilim, insan ırklarıyla ilgilenen bilim diye tanım getirirken, Antroposofi için “algı ötesi dünya ilişkisi içerisindeki insana yönelik ve R. Steiner tarafından kurulmuş öğretisi” ifadesini kullanmaktadır (Wahrig, 1986, s. 176). Ana Britannica ansiklopedisi, *Antropoloji*’ye insanla ilgilenen bir çok bilim dalından biri demektedir ve bu bilim dalını fiziksel ve kültürel başlıklar altında ikiye ayırarak anlatmaktadır. *Antroposofi*, için ise “insan zihninin, tinsel evrenle ilişkiye geçebilme yeteneği taşıdığı öncülüğüne dayanan felsefe” demektedir ve bu öğretinin R. Steiner tarafından geliştirildiği belirtilmektedir. Bu öğretinin özü yine aynı ansiklopedi “bütün insanlarda gizli olarak bulunan bilgi edinme yetileri ile ortaya çıkarılabilen tinsel bir evrenin olduğu varsayımından yola çıkan öğretisi” sözcükleriyle açıklanmaktadır (Ana Britannica, 1986 cilt 2. s. 179-180). “Yeti” sözcüğü yabancı dillerde “kompetenz” veya “competence” anlamına gelen ve yeteneklerin üst kavramı olarak kullanılan bir sözcüktür. “Tinsel” sözcüğü ise algı ötesi dünya anlamına gelmektedir.

Rudolf Steiner, Antroposofi kavramından gerçek fikir dünyasının bilgiye yönelik metodunu anlamakta ve bunun için gerekli olan bilgi yeteneğini geliştirmeye yönelmektedir. Onun bu görüşüne göre, fiziki ve ruhsal bir birleşim içerisinde bulunan vücut organizasyonu ile bağlantılı bilgi toplama işlevinde -özellikle hem genel unsurlarda hem bilimsel unsurlarda- gerçek fikir dünyasıyla varoluşun bilinmesi için gerekli olan spesifik yetenekler bulunmaktadır ve bu yüzden öncelikle bunlar geliştirilmelidir. Steiner bunları aşağıdaki gibi iki biçimde formüle etmektedir (Steiner, 1965, s. 7):

- Anthroposofi, insan özündeki fikrîsel varlığı tüm dünyadaki fikrîsel varlığa götürmek isteyen bilgiye erişme yoludur. Anthroposofi, zihinsel biçime dönüşen bilgileri iletir.

- Anthroposofi kavramından, doğal bilginin tek yönlülüğüne alışıl-gelmiş mistik açıyla bakan fikir dünyasının bilimle ilgili araştırması anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, deney üstü dünyaya dalma uğraşısını vermeden, ruhda önce alışıl-gelmiş şuur içerisindeki ve bilim içerisindeki mevcut güçleri geliştirme unsurları da anlaşılmaktadır. Bu güçler böyle bir oluşumu mümkün kılmaktadır.

Bilimsel şuur bütünlüğü, gerçekten mümkün bir yapılanmanın bu şekilde tekrar oluşmasından önce bu yapıların planlanması doğrultusundaki her unsurun özellikle şuur içerisinde bulunmasını ve tanınmasını isteyebilir. Çünkü bu şuur, alışıl-gelmiş bilimsel işlevlerle geliştirilen bilgiye yönelik şuur içerisinde bilgi yeteneğinin nitel yönden tekrar gelişimiyle ilgili şartları içermelidir. İlgili unsurların araştırılması ve oluşturulması için bu aşamaları tamamlamış bir diğer insanın tecrübelerinin ve uygun bilgilerinin bu yolda araştırma yapan kişilerce bir yardım anlamına gelmesine

ve bu yardımın uygun pedagojik şartlara ait olmasına gerek kalmamaktadır. Çünkü her bilimsel öğretim sürecinde bu prensip uygulanmaktadır. Tecrübeli bilimadamı, bu tür öğrenme yeteneği ile ilgilenenlere gerçekçi bir biçimde kendisinde yerleşen unsurları gösterecek, yeni ve nitel olan idrak alanlarının kavranılması sırasında yeni bilgi organlarının gelişiminin gerekli ve mümkün olduğu hususunu görüş olarak sunacaktır. Bu tür çalışmayı yapan kişi, bu şekilde; yeni idrak ve düşünce yeteneklerinin nitel olarak geliştirilmesinde böyle bir okullaşma yoluyla ilgili prensibi özellikle tanıyabilecektir ve kendi hükmetme yeteneği sebebiyle bu yolda gözlenmiş olan her gelişim basamağını takip edecek ve inceleyebilecektir. Böylece bu araştırmacı metodik olarak modern, bilimsel düşünce ile uyum içerisinde bulunacaktır.

Anthroposofi, Eğitim ve Okul

Schneider, "Aspekte der Walford paedagogik" isimli eserinde Steiner'in düşünce sistemini şu şekilde anlatmaktadır (Schneider, 1983, s. 7-10) Anthroposofi, eğitim ve öğretim sanatını verimli bir biçimde uygulama sahasına çıkarabilen insan ve dünya görüşüne erişme çabası içindedir. Onun insan bilgisi, tesadüfi gözlemlerden oluşmamıştır. Bu bilgi insan özünün temeline kadar iner. Yine bu bilgi insanla ilgili her bireyde geneldeki insanı görür, ama insanı tanımayı isterken insanı genel güçle içerisinde parçalara ayıran soyut bir teoriye de dönüşmez. İnsanla ilgili tüm düşünceler, insanda yaşayarak öğrenilen unsurlara dayanır. Anthroposofi'nin bilgileri, insanla ilgili gözlemleri değil, ama ruhsal bakışla ilgili özel insan doğasının gizemini gözler önüne serer.

Anthroposofi, teorik dünya bakışını yaşama dolu bağlantısız bakışla birleştirir. Anthroposofi'nin yaşama ilgili genel kanunları uygulama zorunluluğu yoktur. Anthroposofi, olaylara yaşanmış gibi bakmak suretiyle başlangıcından itibaren tüm hayat içerisinde kalmıştır. Yani pratik insan sanatıdır anthroposofi. Anthroposofi, yetişmekte olan insana bu veya o özelliklerini fark ettirecek yardım etmektedir. Böyle bir özelliğin nereden geldiğini ve nereye gittiğini bilen olgulardan hareketle görüş geliştirir. İnsanla ilgili öyle bir ilgili öyle bir bilgiye ulaşmaya çalışır ki, bu bilgi bu tür bir özelliği işleyen tarih içerisinde varolan unsurları verir. İnsanı tanıırken insan özelliklerine yaşama tanıma kabul eder.

Anthroposofi'nin insan üzerinde ulaştığı görüşler yine insana varmak zorundadır. Bunlar ilerleyerek eğitim ve öğretim sanatına dönüşür. İnsanın soyut zekası, tüm eğitim ve öğretimin temel gücü olması gereken insan sevgisinden kaynaklanır. İnsanın anthroposofiyle ilgili görüşü, insan idrakindeki ilerleme ile insan sevgisini artırır.

Yaşayan bir organizmayı gözlemek isteyen, bakışlarını onun, tek tek parçaları bütün yaşama nasıl yerleştirdiğine, bütünü tek tek parçalarda

etkin bir biçimde kendisini nasıl ortaya koyduğuna çevirmelidir. Eğer kalbin etkisi görülmeyecek olursa, beyin anlaşılabilir. Bu şekilde aşamalı hareket eden davranış, insanın zaman akışı içerisindeki yaşamında yer alacaktır. Eğer yetişkin insanın kendine has özelliği onların içerisinde görülmeyecek olursa, çocuğun her yaşta belirttileri de anlaşılabilir. İnsan yaşamı, bir bütündür. Bu yaşam zaman içerisinde ilerleyen bir organizmadır. Çocuk zevk alarak yetişkini dinlemeyi öğrenir. İnsana saygıyı öğrenir. Bu zevk alış ve insana olan saygı, canlının zihnine nakşolur. Ama yaşam süreci içerisinde hareket eder. Çünkü yaşam, değişimdir. İnsana sevecek bakmak ve çocukluk döneminden itibaren gelen insana saygı, hayata ışık tutan noktalardır. (Daha ileriki yaşamda bunlar, diğer bir insanı etkin bir biçimde teselli eden ve ona kuvvetli olarak hitap edebilen bir insan gücü olarak ortaya çıkacaktır. Çocukluğunda zevk alarak, diğer insanları izleyecek ve gerçek bir biçimde saygı duyacak bir ortama çekilmemiş bir 45 yaş yetişkini, kendi sözcüklerinde teselli ve hitap gücüne asla sahip olamayacaktır). Bu ilişki, fiziksel beden ve ruhsal zihin ile de aynı özellikleri gösterir. Tüm uzuvlar ruhun ortaya koyduklarını anladığı an, bedensel anlayış oluşur. Ortaya konulanlar fiziki durumda doğru olarak gözlenebildiği an zihne yönelik bakış korunmuş olur.

Çocukluk dönemi kendi varlığını ancak gözlenebilir unsurlar aracılığıyla ortaya koyabilir. İnsan yaşamı bir bütündür. Yalnızca geniş kapsamlı insan idraki, çocuk yaşamını anlayabilir. Soyut unsurlarda bunu vermek kolay olabilir. Ancak antroposofi bu bakışı somut yaşam bilimi ve yaşam sanatına kadar uzanan eğitim yoluyla götürmek istemektedir. Antroposofi, yetişkin insanı eğitim ve öğretime emanet etmek suretiyle, insan yaşamı için sorumluluğu olan eğitim ve öğretim sanatını geliştirmektedir.

Şöyle söylenecek olursa kulağa daha hoş gelecektir: "Çocuğun bireysel sermayesini geliştir. Eğitim ve öğretimin sırasında sen ne aldıysan hepsini ona ver!" Kendi ruhunda insanın özgeçmişinin bir görünüşünü ortaya koyarken, böyle güzel temel cümlelerle konumuza başlayamayız. Ancak şunu bilelim ki, antroposofik insan idraki böyle bir görüşe ulaşmaya çabalamaktadır.

Buna benzer şeyler söylenildiğinde sık sık şu sözlerle karşılaşılır: Bunlar için antroposofi'ye gerek yoktur. Tüm bunlar yeni çağın pedagojik bakışı içerisinde zaten yer almaktadır. Şüphesiz, onun soyut boyutları içerisinde tüm bunlar yer almaktadır. Ama burada eğitimin, vücuda, ruha ve düşünce sistemlerine göre, insan idrakinin gerçek ve yaşam dolu sanatına soyut isteklerle yönelmesi söz konusudur. Modern fen bilimleriyle ilgili bilgilerin temelinde yatan ama bunlardan hareketle insanın akıl ölçüsüyle uyumlu algılama olayına doğru yönelen insan idraki bu pratik oluşum için gereklidir. Bu algılamaya doğal bir bakış açısı veren düşünceyle insana yaklaşan şu görüşe varılabilir: "İnsanın bu veya o özü geliş-

tirilebilir; ama bedene, ruha ve düşünce sistemine göre bu öze insan bütünündeki kısmi bir görünüş olarak bakılmadığı anda bu görüntü uzun süre soyut bir istek olarak kalacaktır.” Burada şu söylenmek istenmektedir; Bu gün bilinen dünya görüşü eğitim ve öğretim ile ilgili istekleri göstermektedir; ama eğitim ve öğretim bu istekleri uygulamalı yaşam bilgisiyle yerine getirme olanaklarından mahrumdur: Antroposofi, bu yaklaşımla ilgili uygulamayı vermeyi planlamaktadır. Bu olgunun arkasından bakan, herhangi bir alanda yeniçağın bakışlarına ve gelişim güçlerine karşı olan bir kişi antroposofi’de yer almayacaktır. Ama bu kişi antroposofi aracılığıyla bu bakışlarda ve güçlerde soyut olan unsurlarla ilgili ümitlerini gerçekleştirebilecektir.

İnsanlık, bu gün uygulamalı olarak kabul edilen bir çok şeyi yaşam illizyonları alanına kendiliğinden göndermeyi ve idealist yada uygulanamaz gibi görünen bir çok şeyi de hemen gerçeğe uygun görmeyi öğrenecektir. Eğitim ve öğretim sanatının alanlarında bu tür bakış açıları özellikle gerekli olmalıdır. Çünkü insan yaşamı ile ilgili büyük sorunlar, şimdi çocukların sıralarına ve sınıflarına yönelmektedir.

Waldorf Okullarında Okutulan Bazı Derslerin Öğretim İçeriğine Genel Bir Bakış

Lindenberg (1989), Frankfurt’ta 1919 yılında hür Waldorf okulu kurulduğunda, öğretim içeriğinin daha önceki uygulamalardan mümkün olduğunca daha da ileri giderek temelden değiştirilme ümidinin doğduğunu belirtmektedir. Yalnızca sınav yönetmelikleri değil, bunların dersler üzerindeki etkisi ve de okulun anayapısı, okulda uyulması gereken ilkelere, Waldorf okullarının özünü oluşturmuştur. Ebeveynlerin de etkin olduğu kooperatif bir okulda hayali taslakların gerçekleştirilmesi mümkün olamazdı, ancak gerçek eğitim atmosferinde en iyi olana ulaşılabilir. Steiner, Waldorf okullarını kurmadan önce, geçmişteki eğitim içeriği ve eğitim idealinin, burjuvanın istediği doğrultuda işlenmiş olduğuna dikkat çekmişti (Lindenberg, 1989 s. 82).

Steiner, 1919 yılında eğitimi “Puberte”ye göre formüle etmiştir. “Hiçbir insanı, tarlada, ticarethanelerde, endüstride ve benzeri işletmelerde neler olduğu konusunda görgü ve bilgi sahibi olmadan “puberte dönemi”ni aşip gidemez. Bu unsurlar, bu yaş grubuna verilen derslerden daha yararlı olan bir disiplin olarak ele alınıp, yapılandırılmalıdır” (Steiner, 1964 s. 98). Waldorf Okul öğretmenleri için yapılan 3.9.1919 tarihli hazırlık kursunda, Steiner bu konuyu tekrar ele almış ve “buharlı makineler, elektromotor, ipekli dokuma fabrikası, sigara fabrikası ve tekstil endüstri teknolojisi” ile ilgili bilgilerin verilmesinin öngörüldüğü bir öğretim programını geliştirmiştir (Steiner, 1934 s. 182). Steiner, 16.6.1921’de Hayat Bilgisi dersinin konusunu da yaygınlaştırmıştır. O güne değin uygulanan konulara, “sağlık bilgisi”, “ilkyardım”, “arazi ölçüleri” ve “uygulamalı örgü ve dokuma” konularını katmıştır (Steiner, 1951 s. 80).

O zaman, öğretim içeriğinde söz konusu olan unsurlar neler olmalıdır sorusu akla geliyor. Bu soruya yanıt olarak Steiner'in üzerinde durduğu unsurlar şu şekilde özetlenebilir: "İnsanın kendine tamamen yabancı bir dünyada yaşaması çağımızın acımasız karakteristik özelliği" dir. Araba, tranvay, telefon, posta, ve bir çok benzeri araç bunların nasıl işlediği ve arkalarında nasıl bir insan işlevi bulunduğu bilinmeksizin kullanılmakta. Bilme işlevi, yani çağımızın teknik elemanlarıyla yapılan işlev, gençler üzerinde nasıl etki etmektedir?" Bu bilgiler ve görüşler, prensipte genç insanın düşünce tarzına, tecrübelerine ve onun iç dünyasına etki etmektedir. Waldorf okulları ile ilgili açıklamalar, genç insanın uygulamalarla bilinmeyene yaklaşmasını öngörmekte, bu bilgilerin ise içinde yaşanılan doğayı, çevreyi ve teknolojiyi de içine alarak öğretildiğini göstermektedir.

Burada; öğrencinin fabrika duvarlarının arkasında, telefon cihazının içinde, telsizli cihazlar santralında, bir motorun yapısında neler olduğunu görerek öğrenmesi esastır. Ancak onları tamir etmesi önemli değildir. İşlevin öğretilmesi önemlidir. Öğrencinin çevresini tanıması ve şu unsurları öğrenmesi ise, öğretim içeriğinin özünü oluşturur: Nesnelere arkasındaki unsurlara gidilebilmelidir. Bu unsurların öğrenilmesinde şu duygu yatmaktadır: "Bu dünyayı tanıyorum!..." Steiner bu konuda şunlara dikkat çekmektedir: "Bu olgu genç insanın davranışına güvenmesine etki etmektedir. Bu, insanı dünyaya yerleştiren güven duygusuna etki edecektir. Tüm bunlar, insanın şuur ve karar verme yeteneği için önemlidir. İnsanlar, mesleklerine ait olmayan duygulara sahip olması olgusunu dünyalarına yerleştirmede an, hiçbir meslekte yetenekli olarak insiyatifi ellerinde tutamazlar. Yalnızca ilkel bilgi öğrenildiğinde ise insanlar, yapmacık sahte tavırlar takınırlar" (Steiner, 1949 s. 216)

Lindenberg (1989), Steiner'in bu ilkelerine şu örneği vermektedir: "Araba sürmek isteyen bir kişi, arabayı yöneten ellerini, gaza ve frene basan ayaklarını düşünmemektedir. Arabasının büyüklüğünü ve genişliğini de düşünemez. Her şey bir 'duygu' bağlamında oluşmaktadır. Yola, sokağın ilerisine bakılır. Bilmece türünde hesaplar yapılmadan frene basılır, direksiyon çevrilir vs. Bir şey fırlatıp atılırken veya kaldırılırken de aynı ilkeler geçerlidir: Ağırlık ve uzaklığa otomatik olarak uyum sağlanır. Davranış gösteren insan, elementer faktörlere bu biçimde uyum göstermektedir (Lindenberg, 1989 s. 83).

İlk Waldorf okullarının öğretim planları, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersleri ile ilgili aşağıdaki unsurları içermiştir. Burada geçerli olan parola ise şudur: Her ders hayat bilgisini vermelidir:

3. Sınıf: İnşaat, tarla işçiliği, el sanatlarına yönelik meslekler

6-10. Sınıf: Bahçecilik

6-12. *Sınıf*: Atölye dersleri

7. ve 8. *Sınıflar*: Coğrafyada tüm dünyayı hedef alan işletme ve karşılıklı ilişkiler

9. *Sınıf*: Teknoloji: Lokomotif ve telefon

10. *Sınıf*: Teknik Mekanizasyon, alan ölçüleri, ilk yardım, örme ve dokuma

11. *Sınıf*: Ciltcilik, kartonaj, su çarkları, türbünler, kağıt fabrikaları

12. *Sınıf*: Kimya teknolojisi

Yukarıdaki konu kataloğu 1919'larda uygulanan dersleri içermektedir (Lindenberg, 1989, s. 85). Yine Lindenberg'in açıklamalarına göre, bu listede öğretmen ögesi ve bahçe işleriyle ilgili bahçecilik unsuru eksik olup, 12. Sınıfta teknolojinin işlendiği zaman da yüzeyseldir. Bu alanda 1945'den itibaren çok yönlü yenilikler ve araştırmalar yapıldığı da söylenilmektedir. Bu araştırmalar yalnızca Wanne-Eichel'deki tanınmış Hibernia Okulu'nda değil Nürnberg'deki, Stuttgart-Kraeher-wald'daki okullarda Kassel'deki meslek okullarında, Ruhr bölgesindeki Rudolf-Steiner okulunda ve Pforzheim'deki Goethe okulunda da yapılmıştır. Hiebertia okulu, Kassel ve Nürnberg'deki okullar mesleki eğitimle öylesine ilişki içerisindedir ki, mezuniyetle ilgili derslerin yanı sıra, torna, tesfiye, frezeye, makina teknisyenliği, elektrotekniker, laborant, sosyal uzmanlık, çocuk bakıcılığı, okul öncesi eğitim elemanlığı ile ilgili dersler de verilmektedir. Mezuniyetin olgunluk diploması alınmasıyla bitmesi gibi, kalıflık veya uzmanlık belgesi ile birlikte uygulamalı eğitimle de bitmesi mümkündür (Fintelmann, 1968).

Ruhr Havzası'ndaki Rudolf-Steiner okulunda olduğu gibi Bochum'daki diğer Waldorf okulları ve Pforzheim'deki Goethe okulu farklı bir yöne doğru yönlendirilmiştir. bunlar mesleki öğretimle bütünleştirilmiş okullar değildir. Bu okullarda eğitim içerikli ve eğitim bilimleriyle yönlendirilmiş uygulamalar aracılığıyla öğrencilerin iş dünyasına daha güçlü bir şekilde yönlendirilmesi araştırılmaktadır. Böylece Bochum'daki okul üç uygulama türü geliştirmiştir (Gotthilf, 1972 s. 91):

9. *Sınıf*: Çiftliklerde 14 gün süren ilk uygulama. Öğrenciler köylülerle birlikte çalışırlar. İşletme organizasyonunu yakından tanırırlar. Dünyanın ekolojik dengesini, tarımsal yöntemlerin bitkiler ve hayvanlar üzerindeki etkisini öğrenirler.

10. *Sınıf*: Koruculuk uygulaması. Alan ölçüleriyle ilgili hususlar, daha büyük araziler üzerindeki değişik ilişkiler, koru bakımları v.b. uygulama konularını oluşturur.

11. Sınıf: Endüstri uygulaması: Bu aşamada öğrenciler, demir işleme endüstrisiyle ilgili işletmelere yönlendirilir. Çalışma süresi ve çalışma şartları diğer işçilerle aynıdır. İnsanlar arasındaki sosyal ve teknik ilişkiler tartışılır.

Çalışmalara katılan okul öğretmenlerinin, işletmeyi ve işletmelerde yapılan işleri iyi tanması önemlidir.

1974 yılında Wilhelm Rauthe, 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okutulan kültür ve hayat bilgisi dersi ile ilgili bir öğretim planı hazırlamıştır. Wilhelm Raithe'nin önerileri şu şekilde özetlenebilir (Rauthe, 1974 s. 85):

9. Sınıf: Kazanılacak teknik bilgiler, fen bilimleri ve matematiğin bilinen ilişkilerinden hareketle öğrenilmelidir

- Kombinasyon öğretimi, hesap makinasına
- Isı öğretimi, buz dolabına
- Elektrik öğretimi, farklı elektromotorlara, akümülatör tekniğine yararlıdır.

İlk endüstri devrim süreci teknikteki bazı alanları bir araya toplamıştır. Sağlık öğretimi, mevcut fiziki boyutlarla işlenebilir.

- Antroposofi, iskelet ve bağ doku hastalıklarına yönelmektedir.

10. Sınıf: Doğanın, matematiğin içerdiği bir kanuna uyumlandırılması, objektif olma çabasında olan bu yaş grubu için önemli bir tecrübedir:

- Fırlatıp atma hareketi, balistik öğretimine yarar
- Kimya kanunlarına uyum, cam ve seramik yapımına yarar sağlar

Teknik dünyanın kontrolü ve oluşumu şu örneklerden çıkartılabilir:

- Teknik semboller (konstruksiyonlar)
- Bir işletmenin ekonomik organizasyonu

11. Sınıf: Çevredeki nesnelere içinde ve arkasında, nelerin saklı bulunduğuna yönelik ilgi odağının yoğun olduğu bir sınıftır. Dil ve edebiyatla ilgili unsurlar resim veya mecaz olarak işlenilmekte ve açıklanmaktadır. Aynı zamanda "enerji gereksinimi" nin arkasında bilinmesi gerekenler işlenilmektedir:

- elektrik enerjisi gereksinimi ile bağlantılı sistemler
- elektronik, atom tekniği, santral tekniği gibi unsurlar

Bunlara ilaveten örneklerle kompleks olarak, ikinci endüstri devrim konusu işlenilir:

- otomatikleşme ve
- işletmede insan unsuru gibi

Buradan hareketle elementer sosyoloji başlamaktadır: Politik organizasyonlar, partiler, dernekler ve bunların rolleri özetlenebilir. Rauthe, diğer olası elemanları da tanımlamaktadır: İlaçlar, zevk verici maddeler; uyuşturucu ve psikoanaliz temelleri gibi.

12. Sınıf: Bu sınıfta tüm yaşam alanlarına genel bir bakış açısından yaklaşılabilir. Böylece öğrenci, sosyal toplum figürünü tasarlayacak bir araştırmaya yönelmektedir. içinde bulunulan dönemde bazı toplum biçimlerindeki insanlık dışı unsurların ve insan figürü ile ilgili ödevlerin biçimlendirilmesi ana konuyu oluşturur:

- zihinsel yaşam organizasyonu (Bilim, okul ve klinik)
- hukuk sorunları, ceza hukuku, özel hukuk, insan hakları
- ekonomi, üretim, paylaşım, tüketim
- para ve para birimi ile ilgili sorunlar
- marksizim, yabancılaşma, hakların belirlenmesi

Bir kısım öğrencilerin bu sınıftan sonra okuldan ayrılacakları göz önüne alınarak 12. sınıfta;

- mesleklerle ilgili örnekler de işlenilir

Sağlık bilgisi, bir sosyal ilişki içerisinde verilir:

- çevre kirliliği, sağlıklı çevrenin önemi gibi.

Rautehe'nin planının inandırıcılığı, her yaşdaki öğrencinin dikkatine yönelik güncel sorunlarla mantıklı bir ilişki içerisinde olmasıdır.

Lindenberg'e (1989) göre; bu öğretim planı ile ilgili görüş, hem iki yönlü hem de birlikte ele alınabilir (Lindenberg, 1989 s. 89):

a. Bir yandan öğretilecek materyal öylesine seçilmeli ve kullanılmalıdır ki, genç insanın iç dünyası, bu unsurlarla açıklanabilsin: Dünya kendini tanıtmaya heyecanını içermektedir. Edebiyat ve tarihte bu heyecan doruk noktasına çıkaracak unsurlar yer almaktadır. Öğretmen kendisine şu soruyu sormalıdır:

- Öğrencilerim kendilerini anlamayı ve kendilerini tanımayı öğrensinler diye, yaşama yönelik hangi içeriklere gereksinim duymaktadırlar?

- Ne öğreneceği ile ilgili içerik sonuçta ona yabancı olmamalı ve bilmesi için öğrenmek zorunda olduğu bir şey de olmamalıdır.

- İlgi duyduğu şeyleri öğrenmeye olanak bulmalıdır.

- Konular, onu insanla ilgili tecrübeler edinmeye yöneltecek perspektiflere yerleştirilmelidir.

Konularla bütünleşen çerçevenin, korku uyandırıcı unsurlardan arındırılmış sonuçları vardır: Bu tecrübe edinmeye yönelik dünyasal içeriğin arkasında bir sansür olmadığı, sınıfta kalma tehditi yer almadığı için, gerçekten bir şey öğrenmek için öğrenilecektir. Yalnızca korku ve endişeden uzak olmak yetmez, ilgi odağından hareket önemlidir. Hiç bir şeye yaramayacak öğretimle ilgili yanlış güdülemeden en azından uzaklaşmış olunacaktır.

b. Öte yandan hayat bilgisi dersi yaşamla ilgili kavramlara yönelmektedir. Okulda öğrenilecek bilgiler öylesine genişletilecektir ki, böylece uygulamalardaki anlam ve güncel ilişkiler görülebilir olacaktır. Bundan hareketle, öğrencileri çepeçevre saran, ancak ona yabancı ve anlaşılmasız duran yaşamdaki alanlara ulaşılabilecektir. Burada da korku uzak tutulacak ve dünyayı pratik tanıma ve buna yönelik davranışların oluşumu mümkün olacaktır. Tüm davranış değişiklikleri, ahlaksal (= moral) yönün yanı sıra ve bunun taşıdığı motif veya düşüncelerin yanı sıra teknik yönlere de sahiptir. Bu teknik kavramlar, hayat bilgisi dersinde açılmaktadır. ancak yalnızca hayat bilgisi tek başına yeterli değildir: Sanatla ilgili işlevler, el sanatlarını öğrenme ve yapabilme ileride davranışa dönüşecek güçleri canlandıracaktır.

Sonuç

19. yüzyılın sonlarında yaşanan sosyal olaylar ve 20. yüzyılın başlarına rastlayan I. Dünya Savaşı, eğitim sistemlerine yeni yapılanmalar getirmiştir. Bu arayış, Steiner'in Antroposofisi, bir anlamda algı ötesi dünyanın öğrenme üzerindeki etkisini araştırmaktadır. İnsanın doğuştan getirdiği yetiler, ileriki yaşamında öğrenecekleri üzerinde etkin olmaktadır. Bu yetiler algı ötesi dünyadan kaynaklanmaktadır. Bedenin biyolojik büyüme evreleri, öğrenme evrelerine örnek teşkil etmelidir. Öğretmenler, bu evrelere dikkat etmek durumundadırlar. Steiner'e göre öğrenme, ileriki yaşamda doğacak gereksinimleri karşılayabildiği ölçüde ve çocuğa gizemli gelen dünyayı açtığı ölçüde kalıcı ve hızlı olmaktadır. Bilgiler, bilgi olarak kalmamalı kullanıma açık olmalıdır. Herhangi bir şey öğretilirken yaşamdaki örneği öğrenciye gösterilmelidir. Öğretim içeriği, yaş gruplarının ilgi odaklarıyla uyumlu olmalıdır.

Antroposofi diye isimlendirilen felsefi görüş Waldorf okullarının temelini oluşturmuştur. Waldorf okulları, ilk adımlarını Sosyalist görüşün etkisi altında atmışlardır. Öyleki ilk önceleri proleter kesimin çocukları bu okullara yönelmişlerdir. Daha ileriki dönemlerde ise, paralı okullar haline dönüşmüş ve bunun için de “zenginlerin aptal çocuklarına yönelik okul” ünvanını kazanmışlardır. Okulda hiyerarşik bir yapılanmanın olmayışı da Sosyalist görüşten kaynaklanmaktadır. Waldorf okullarında not verme ve başarıya yönelik gruplandırma “İdeal toplumda denklik ilkesi”ni bozduğu için kabul edilmeyen bir görüş olarak kalmaktadır. Bu öğretim kurumlarında en önemli ilke, öğrencinin öğretime üst düzey konantrasyonudur.

Alman öğretim sisteminde Gesamtschule (= çok amaçlı okul) diye isimlendirilen okul türü Waldorf okullarında uygulanan bir okul türüdür. Aynı zamanda bu okullar eğitim reformlarının denendiği okullar olma ünvanına da sahip olmuşlardır.

Tüm bu özellikleri ile Waldorf okulları dünyanın bir çok ülkesine yayılmış ve toplum tarafından kabul görmüş okullardır. Waldorf kayıtlarında belirtildiğine göre Avrupa kıtasından başlayarak Asya, Amerika ve Avusturalya kıtalarında Waldorf okulları bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Anabritannica Ana Yayıncılık. Cilt 2, 1989

Gotthilf, M. Pütz 1972 “Das Abendteuer der Jugend heute” *Erziehungskunst, Jahrgang XXVI*

Groothoff, Hermann 1964 *Fischer Lexikon Paedagogik* ISBN

Jannasch, Hans Windekilde 1970 *Erziehung zur Freiheit* Göttingen

Klaus, J. Fintelmann 1968 *Die Hiberniaschule* Wanne-Eicel

Lindenberg, Christoph 1989 *Waldorfschulen” angstfrei lernen selbstbewusst handeln* Sachbuch, Hamburg

Raue, Wilhelm 1974 “Kultur und lebenskundlicher Zug an der Rudolf-Steiner Schule Wuppertal” *Erziehungskunst, Jahrgang XXVIII*

Rable, Albert 1971 *Geschichte der Paedagogik* Stuttgart

Scheibe Wolfgang 1972 *Die reformpaedagogische Bewegung* Weinheim

Steiner, Rudolf 1934 *Erziehungskunst-Metodisch-Didaktisches. Vortraege für die erste Waldorfschullehrerschaft, August/September 1919 Vortrag vom 3.9.1919, Dornach*

1949 *Die gesunde Entwicklung des Leiblich-Physischen als Grundlage der freien Erfaltung des Seelisch-Geistigen. 16 Vortraege 1921/22 Dornach*

1951 *Menschenkenntnis und Unterrichtsgestaltung. 8 Vorträge für Waldorflehrer, Stuttgart Juni 1921 Dornach*

1961 "Geheimwissenschaft von Geist" *Süddeutsche Zeitung* 25. Februar. 1961

1964 "Geisteswissenschaftliche Behandlung sozialer und pädagogischer Fragen" *17 Vorträge, in Stuttgart 1919 gehalten, Dornach*

1965 "Der pädagogische Wert der Menschenkenntnis und der Kulturwert der Pädagogik" *10 Vorträge in Arnhem, Juli 1924, Dornach*